

STUDIEFÖRBUNDEN

Folkbildning för att påbörja etablering från dag ett

EN RAPPORT
om de tio studieförbunden
och folkbildning med
asylsökande 2016.

TIO FÖRSLAG
för förbättrad etablering.

Folkbildning för att påbörja etablering från dag ett

Studieförbundens material 2016:5

Text: Kerstin Mikaelsson

Layout: Lill Perby

Branschorganisationen Studieförbunden har tio medlemmar: ABF, Folkuniversitetet, Ibn Rushd, Kulturens Bildningsverksamhet, Medborgarskolan, NBV, Sensus studieförbund, Studieförbundet Bilda och Studieförbundet Vuxenskolan. Vi står för demokrati, folkbildning och kultur för alla.

Innehåll

Folkbildning för etablering.....	4
Bakgrund.....	4
Om rapporten.....	4
Asylsökande och nyanlända till Sverige	5
Målgruppen och nuvarande etableringsinsatser	5
Svenska från dag ett – folkbildning med asylsökande	6
Resultat	6
Folkbildning med asylsökande utformning och mål.....	7
Kontakt med föreningsliv och lokalsamhälle	8
Fokus på jämställdhet	9
Insatser för jämlikt deltagande	10
Stort behov av folkbildning.....	11
Efterfrågan på ytterligare insatser	12
Ideella och arvoderade cirkelledare	13
Kompetens hos studieförbund och cirkelledare	14
Förutsättningar för folkbildning med asylsökande.....	14
Samverkan med beslutsfattare och myndigheter	15
Samarbete - nationellt och lokalt	16
Riktlinjer och regelverk för folkbildning med asylsökande	17
Finansiering för ett flexibelt system	18
Det saknas ekonomiska resurser	19
Förslag till insatser för att underlätta etablering.....	20
Deltagare och ledare.....	20
Politiskt	21
Organisatoriskt.....	21

Folkbildning för etablering

Bakgrund

En av Sveriges största samhällsfrågor i dag handlar om att möta de människor som kommit hit för att söka asyl. Väntetiden under asylprocessen blir ofta lång och många gånger tvingas människor in i passivisering. Detta skapar stora risker för individen och samhället i stort. För att undvika detta behövs omfattande insatser. Det handlar både om att möjliggöra aktivt deltagande och språkinlärning för etableringen i ett nytt liv, privat och i samhället samt på fritiden och i arbete. Även om individen får avslag på sin asylansökan eller tillfälligt uppehållstillstånd är det relevant att ta vara på kompetenser, främja aktivitet och psykisk hälsa från dag ett.

Under året som gått har tusentals människor engagerat sig i verksamheten med asylsökande genom de tio studieförbunden. En omfattande verksamhet äger rum i hela landet. Detta betyder att personal inom studieförbunden lokalt, regionalt och nationellt har omfattande kunskap om deltagare, behov och möjligheter, organisatoriska frågor samt samverkan med beslutsfattare och myndigheter. Denna kunskap bör tas tillvara i framtida satsningar för att underlätta etablering.

Om rapporten

Syftet med den här rapporten är att med utgångspunkt i folkbildningen med asylsökande som pågår hos de tio studieförbunden och kunskaper om nuvarande etableringsinsatser formulera behov och potentiella insatser som behövs för att stärka individens chanser till att påskynda etableringsprocessen i Sverige.

Utgångspunkten för förslagen som presenteras har varit att asylsökande är en mycket heterogen grupp, med stora skillnader i utbildningsnivå och bakgrund. Därför behövs ett flexibelt system och rörlig organisation för att tillvara ta kompetenser och behov hos individen och arbeta för att sänka trösklarna till samhällslivet.

För att skapa en god överblick över de tio studieförbundens erfarenheter har branschorganisationen Studieförbunden genomfört en enkätundersökning med de tio studieförbundens ansvariga för verksamheten med asylsökande på lokal och regional nivå. Regionala samverkansorganisationer, länsbildningsförbund, har också fått möjlighet att besvara en enkät om folkbildningsverksamheten med asylsökande.

Studieförbunden hoppas att förslagen ska bidra till en konstruktiv diskussion om hur vi kan underlätta asylsökande och nyanländas etablering på arbetsmarknaden och samhället i stort.

Asylsökande och nyanlända i Sverige

Målgruppen och nuvarande etableringsinsatser

Asylutredningar

Under 2015 sökte sammanlagt nästan 163 000 människor asyl i Sverige. Huvuddelen av dessa kom under det andra halvåret, särskilt i september, oktober och november. Av de som sökte asyl 2015 var 93 000 vuxna och drygt 70 000 barn, varav 35 000 ensamkommande barn. Under de fyra första månaderna 2016 sökte 11 232 personer asyl i Sverige, det är en tredjedel färre än samma tid förra året. Den första juni 2016 fanns 164 842 personer inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem.¹

Migrationsverkets beräkningar för prognosen över antalet asylsökande år 2016 och 2017 varierar mellan 35 000 upp till 100 000 beroende på tre olika scenarier.² Det är därmed mycket osäkert hur många som kan komma att söka asyl i Sverige närmaste åren.

Migrationsverkets handläggningstider har ökat kraftigt under de senaste åren. Den genomsnittliga väntetiden för dem som fick besked gällande asylansökan i januari 2016 var 237 dagar, jämfört med 158 dagar för dem som fick besked i januari 2015, och 113 dagar för dem som fick besked i januari 2014. Utöver själva handläggningstiden har även väntetiden inför att asylutredningen ska påbörjas ökat kraftigt, från 72 dagar till 152 dagar på ett år. Sammantaget beräknar Migrationsverket att den totala handläggningstiden kommer att nå två år innan den åter blir kortare.³

En meningsfull väntan

Varje dag som en asylsökande tvingas till passiv väntan är ett slöseri med mänskliga resurser som också medför risker och urholkar individens självkänsla och hälsa. De tio studieförbunden erbjuder en mångfacetterad verksamhet som underlättar för individen att påbörja etablering. Det görs genom att skapa nya kontaktytor, erbjuda verksamhet som stödjer deltagande och engagemang samt underlätta en aktiv väntan tills uppehållstillstånd.

Det är Migrationsverket som har uppdraget att skapa en meningsfull väntan för personer som sökt asyl i Sverige. Detta uppdrag involverar till viss del de tio studieförbunden i och med Vårpropositionen 2016 och en satsning på studier i Svenska för asylsökande. Länsstyrelserna föreslås från årsskiftet 2017 överta uppdraget att samordna och organisera tidiga insatser för asylsökande, så som svenska och samhällsundervisning samt skapa meningsfull väntan, från Migrationsverket.⁴

Arbete, studier och hälsa

Kommunerna har ansvar för alla asylsökande barns skolgång samt de ensam-

¹ Migrationsverket Mottagningssystem juni 2016

² Migrationsverket Verksamhets- och utgiftsprognos april 2016

³ Migrationsverket Verksamhets- och utgiftsprognos april 2016

⁴ Vårpropositionen 2016

kommande barnens boende och omsorg i väntan på att Migrationsverket avgör deras asylärende. Ansvaret för en första sjukvårdskontroll för samtliga asylsökande har landstingen, på samma sätt som de har ansvaret för tillgång till vård och omsorg, kostnadsfri för barn och ungdomar.

Det är inte förrän individen fått uppehållstillstånd som etableringsinsatser från Arbetsförmedlingen och det kommunala ansvaret med Svenska från dag ett (sfi) blir tillgängliga för individen.

Arbetsförmedlingen föreslogs i april 2016 få utökad uppdrag från regeringen för att verka för förbättrad etablering på arbetsmarknaden redan under asyltiden. Det ska handla om insatser för kompetenskartläggning av tidigare arbete eller utbildning. Förslaget är att 90 miljoner kronor ska tillföras till Arbetsförmedlingen under 2016 för att utveckla och tillhandahålla kompetenskartläggning för asylsökande.⁵

Svenska från dag ett – folkbildning med asylsökande

Från och med Vårpropositionen 2015 har de tio studieförbunden fått extra anslag för att bedriva folkbildning med asylsökande, satsningen kallas av regeringen Svenska från dag ett. Folkbildning med asylsökande startade i augusti 2015 och snabbt byggde de tio studieförbunden upp verksamhet i stor skala.

Målgruppen är asylsökande, oavsett boendeform, och de som fortfarande bor kvar på Migrationsverkets anläggningsboende i väntan på kommunplacering. Folkbildning med asylsökande är inte möjligt att rapportera inom ordinarie statsanslaget för folkbildning eftersom deltagaren då måste vara folkbokförd i Sverige. De tio studieförbunden har genom sina nätverk och lokal närvaro på olika sätt haft verksamhet med målgruppen redan innan satsningen Svenska från dag ett. Det riktade anslaget från regeringen möjliggör nu för studieförbunden att på ett systematiskt sätt erbjuda verksamheten för asylsökande i större omfattning.

Fram till den 31 december 2015 hade 73 500 deltagare i 239 av landets 290 kommuner deltagit i de tio studieförbundens verksamhet. Under 2015 uppgick studierna inom Svenska från dag ett till i genomsnitt 24 timmar per deltagare.

Det finns ett stort engagemang från ideella krafter och personal inom de tio studieförbunden för verksamheten med asylsökande. Det är ett viktigt uppdrag och många aktiva uttrycker glädje och stolthet över att vara en del av denna viktiga verksamhet.

Sedan början av 2016 till och med den 3 juni 2016 hade 58 491 unika deltagare deltagit i verksamhet inom Svenska från dag ett hos de tio studieförbunden.⁶

2016 är anslaget per deltagare till studieförbunden ungefär 1 000 kr (100 mkr i anslag/100 000 deltagare)⁷.

⁵ <http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/04/satsningar-i-varbudgeten-for-en-effektivare-etablering-och-minskad-arbetsloshet/>

⁶ Källa: ur de tio studieförbundens rapporteringssystem 2016-06-03

⁷ Folkbildningsrådet Riktlinjer och fördelning 2016

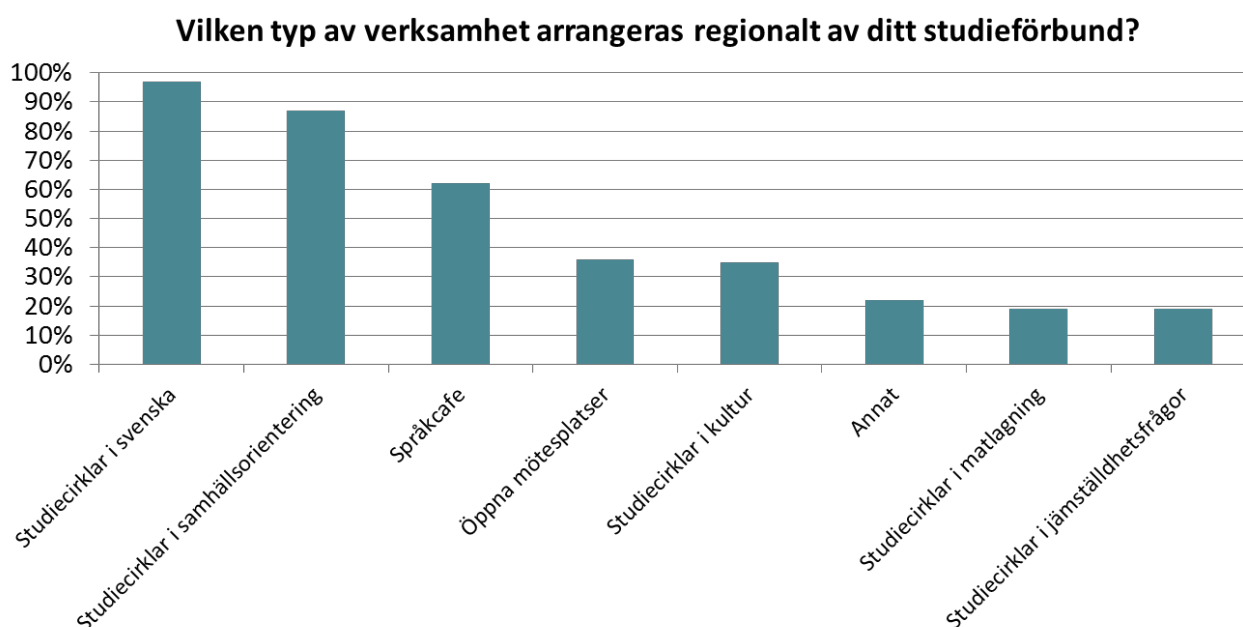
Resultat

Resultaten i rapporten bygger på en enkätundersökning som Studieförbunden genomfört med de tio studieförbundens ansvariga för verksamheten med asylsökande på lokal och regional nivå. Regionala samverkansorganisationer, länsbildningsförbund, har också fått möjlighet att besvara en enkät om folkbildning med asylsökande. Respondenterna är jämt fördelade över landet med svarande från samtliga regioner. Dock med en viss övervikt på svarande från region Skåne.

Enkätundersökningen genomfördes 23 mars till 15 april. Totalt svarade 95 personer på regional och lokal nivå på enkäten.

Folkbildning med asylsökande - utformning och mål

Samtliga som svarat anger att deras studieförbund bedriver studiecirklar i svenska inom satsningen Svenska från dag ett och 87 procent anger att de organiserar studiecirklar i samhällsorientering. Kultur, matlagning och jämställdhet är också vanliga ämneskategorier.

Källa: Studieförbundens enkätundersökning med ansvariga för asylverksamheten på regional nivå 2016

I undersökningen hos de som arbetar regionalt med studieförbundens verksamhet anger 93 procent att studiecirkel fungerar mycket bra som lärandeform för målgruppen. Det finns exempel från hela landet på att deltagare på kort tid utvecklat sina svenskakunskaper väldigt mycket hos studieförbunden. Flera av de som arbetar med folkbildning med asylsökande berättar att många deltagare bara på tre månader i studiecirklar kan göra sig förstådda på svenska. De som svarat på enkäten berättar genomgående att det finns ett stort intresse och efterfrågan från deltagare att delta i verksamheten och många vill delta i mycket mer verksamhet än vad som är möjligt utifrån dagens satsning.

Folkbildningens särart beskrivs i ett ställningstagande⁸ från folkbildningssektorn, i centrum för folkbildningsverksamhet står människans nyfikenhet, kreativitet och lust att lära tillsammans med andra.

Vilken typ av verksamhet som arrangeras, hur den är utformad och strukturerad, skiljer sig både mellan olika studieförbund, lokalt samt mellan olika studiecirkel. En viktig del av studiecirkeln som form är att lärandet är deltagarstyrt och därmed omöjligt att likrikta. Behoven, intressen och förkunskaper styr vad och hur deltagarna vill lära sig.

*"Folkbildningen är fri och frivillig och [deltagaren] bestämmer själv målet för sin verksamhet."*⁹

Förslag

att språkutveckling får en mer central del i etableringsprocessen och Svenska från dag ett behöver fortsätta utvecklas i takt med behoven hos deltagarna. De asylsökande borde få delta i studiecirkel i svenska från den första till sista dagen i asylprocessen.

Kontakt med föreningsliv och lokalsamhälle

Närmare 40 procent av respondenterna anger att de i hög utsträckning arbetat särskilt för att engagera medlemsorganisationer i folkbildning med asylsökande. Över hälften anger att de till viss del arbetar för att aktivera medlemsorganisationer. Vilket betyder att nio av tio anger att de särskilt arbetar för att aktivera folkrörelser och civilsamhälle i verksamheten.

Inom Svenska från dag ett är studiecirkeln¹⁰ det den mest förekommande formen för verksamheten med asylsökande men en stor del av respondenterna anger att de också arrangerar annan verksamhet med målgruppen. 61 procent anger att de arrangerar språkcaféer som är en viktig del av folkbildning med asylsökande och 36 procent anger att de arrangerar öppna mötesplatser för asylsökande och etablerade svenskar.

Insatserna innebär att deltagarna får nätverk, en inblick i samhället och en annan förståelse för en svensk vardag. Studiecirkelna stärker personerna och ökar självkänslan¹¹, vilket är positivt för deltagarnas psykiska hälsa och på sikt kan deltagarna börja ta kontroll och påverka sin egen tillvaro.

I folkbildningen och genom studiecirkel och mötesplatser möjliggörs vardaglig kontakt och nya nätverk och ökad självkänsla vilket skapar förutsättningar för bättre etablering. I undersökningen betonas mötesplatser där ideellt aktiva, asylsökande och

⁸ Folkbildningens vägval och vilja, samarbete mellan Studieförbunden (dåvarande Folkbildningsförbundet), Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation, Sveriges Kommuner och landsting och Folkbildningsrådet (2013)

⁹ Regeringens senaste folkbildningspolitiska proposition 2013/14:172 Allas kunskap - allas bildning (s. 20)

¹⁰ En statsbidragsberättigad studiecirkel har särskilda villkor och avgränsningar, så som minst tre deltagare som träffas vid minst tre tillfällen under minst nio studietimmar.

¹¹ Kraft, mod och nya mål - Studiecirkel som hjälper personer med psykisk ohälsa att utvecklas och delta i samhället (2013:1) Studieförbunden

sfi-elever som behöver träna vardagsspråk kan träffas och ett exempel från enkäten är studiecirklar för sjukvårdspersonal i samarbete med Sveriges läkarförbund och arbetsförmedlingen i Uppsala.

Möjligheten för etablerade svenskar att träffa asylsökande samt nyanlända för att lära mer om andra kulturer, religioner, bakgrunder och språk är viktig. Folkbildningens essens är mänskliga rättigheter och jämlikt deltagande. Det är därför viktigt att etableringspolitik utformas både för etablerade och nya svenskar.

En aspekt av de tio studieförbundens verksamhet är också att etablerade svenskar som bor i närheten av de olika boendena för asylsökande kommer i kontakt med de asylsökande som bor där, beskriver respondenterna.

Förslag

att det behövs en dubbel folkbildande insats. Etableringen inte är något som är ett ansvar bara för en part och därför är det viktigt att etableringspolitik utformas både för etablerade och nya svenskar.

Fokus på jämställdhet

En majoritet av svaren vittnar om svårigheter att nå kvinnor i verksamheten och 69 procent av respondenterna anger att de har specifika strategier för att nå fler kvinnor.

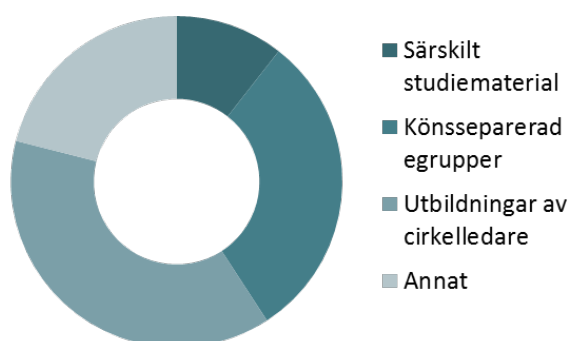
En betydligt större andel män som deltog i verksamheten 2015 vilket till viss del kan förklaras med att fler män än kvinnor söker asyl i Sverige, sju av tio asylsökande personer var män 2015. Flykt tenderar att drabba kvinnor och män olika. De tio studieförbunden arbetar aktivt för att kvinnor och män ska ha samma rättighet och möjlighet att forma sitt eget liv.

I undersökningen anger åtta av tio att det behövs ett särskilt jämställdhetsperspektiv i verksamheten med asylsökande och 73 procent anger att de har jämställdhetsstrategier för verksamheten. 38 procent av respondenterna anger att de har särskilda utbildningar för studiecirkelledare och det är den vanligaste strategin för att förbättra verksamheten utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Drygt var tredje svarar att de har separatistiska grupper. Flera nämner att jämställdhetsfrågor lyfts in i verksamheten genom diskussionsfrågor och i ordinarie studiecirkelmateriel.

Ett ojämlikt deltagande mellan könen kan också bero på cementerade könsroller om kvinnors ansvar för barnen exempelvis. För att kringgå detta erbjuder flera studieförbund aktiviteter även för barn i samband studiecirkelarna. På många platser är detta en lyckad strategi för att få fler kvinnor att delta i studiecirkelarna, berättar flera respondenter.

Insatser för att öka jämställdheten inom folkbildning med asylsökande

Källa: Studieförbundens enkätundersökning med ansvariga för asylverksamheten på regional nivå 2016

Insatser för jämlikt deltagande

Många av respondenterna beskriver att de har speciella strategier för att nå dem som bor i eget boende, 55 procent, då kontaktytorna med dessa ibland kan vara färre än till dem som bor i anläggningsboende. Hälften arbetar aktivt för att underlätta deltagande för ensamkommande barn och nästan var tredje för boende i HVB-hem. 15 procent av respondenterna har strategier för att öka Hbtq-personers deltagande. Flera beskriver också att de har verksamhet som riktar sig särskilt till föräldrar och analfabeter bland annat.

De tio studieförbunden arbetar för att det ska vara möjligt för deltagare i hela landet, oberoende av geografisk hemvist, att delta i verksamhet. Även olika intressen och motivation samt faktorer såsom ålder, kön, religion och utbildningsbakgrund ska tillmötesgå av olika former av verksamhet. I och med en heterogen målgrupp krävs omfattande strategier för att underlätta för jämlikt deltagande och inflytande i verksamheten.

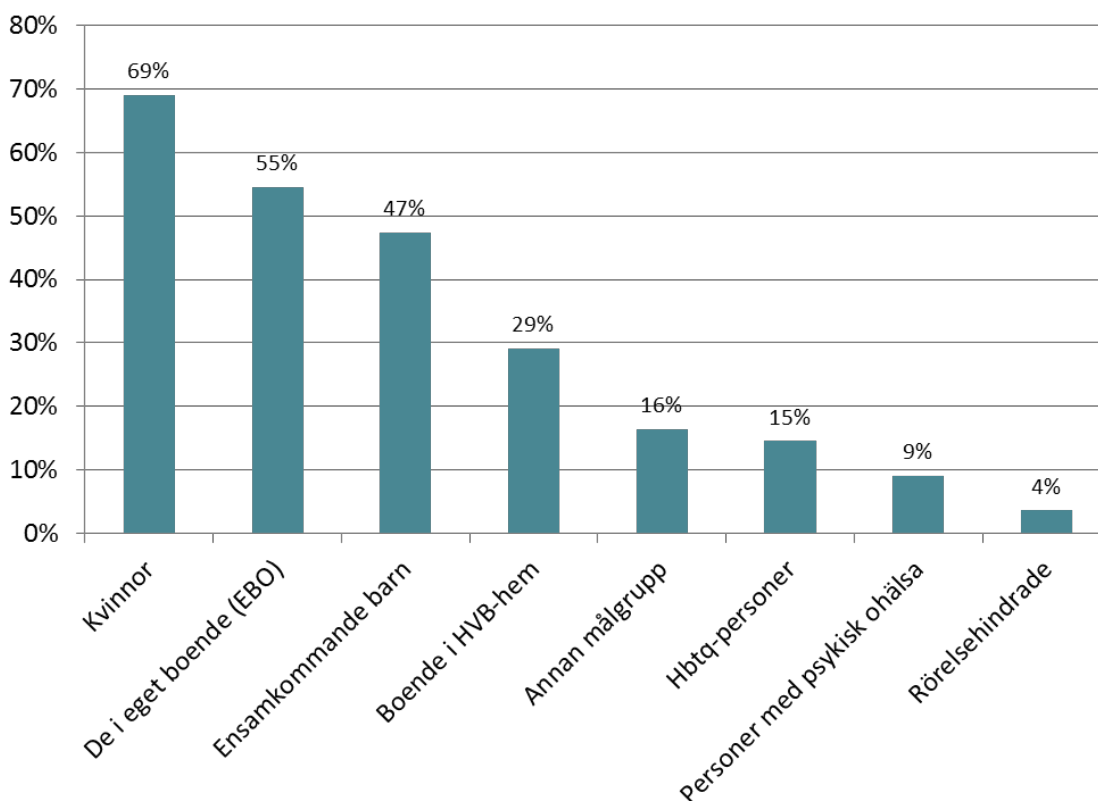
Rekryteringsinsatser och målgruppsarbete för att möjliggöra jämlikt deltagande är något som de tio studieförbunden är vana att arbeta med även i den ordinarie verksamheten. Både nya typer av verksamhet och strategier för sänka trösklar till befintliga studiecirkel ska öka deltagandet för dem som tenderar att delta i mindre utsträckning.

De tio studieförbunden bedriver uppsökande verksamhet för att nå målgruppen och på olika sätt kommunicera vad studieförbunden kan erbjuda. Många beskriver att kontakten med medlemsorganisationer och föreningslivet möjliggör breddad kontakt samt att de tio studieförbunden har samarbete med kommunerna för att använda sig av varandras kontaktytor med de asylsökande.

”Cirkelledare med olika bakgrund har visat sig vara en trygg grund för deltagarna för att anmäla sig till verksamhet vi anordnar” (Studieförbund)

Har ni specifika strategier för att nå olika målgrupper inom verksamheten med asylsökande?

Källa: Studieförbundens enkätundersökning med ansvariga för asylverksamheten på regional nivå 2016

Förslag

att det sker omfattande satsningar på tidiga insatser för att tillvarata asyltiden för att påskynda etablering. Det behövs flexibla former för deltagande för att möjliggöra jämlikt deltagande oavsett individens olika förutsättningar och behov.

Stort behov av folkbildning

I undersökningen anger 47 procent av respondenterna att de även bedriver verksamhet med asylsökande utanför satsningen Svenska från dag ett. Flera av respondenterna menar att behovet är större än utbudet som de tio studieförbunden kan erbjuda.

Respondenterna i enkäten har god inblick i den dagliga verksamheten och därmed nära kontakt med den asylsökande och dennes vardag och situation. I enkäten anger 55 procent att det är svårt att fylla behoven om en aktiv väntan under asylprocessen för deltagaren. Deltagarna vill ofta delta i studiecirkel i större omfattning än vad som är möjligt i dag. Det är relevant att understryka vikten av att den särskilda satsningen på Svenska från dag ett bör fortsätta att utvecklas i takt med behoven. Verksamma inom folkbildning med asylsökande menar att det finns stor efterfrågan från personer

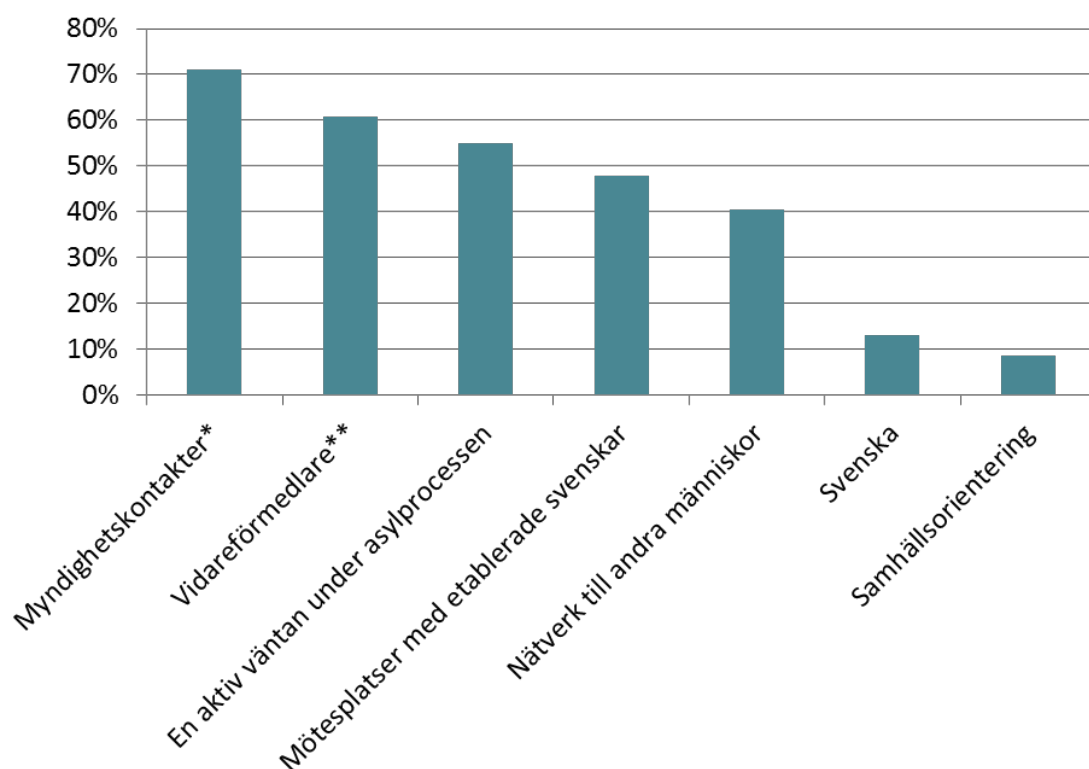
som söker asyl att delta i studiecirkel i svenska inte bara från den första utan till den sista dagen i asylprocessen.

Efterfrågan på ytterligare insatser

Det finns ett starkt tryck på ökade insatser från de asylsökande och inom studieförbunden. 71 procent av de som svarat på Studieförbundens enkät anger att de kommer utveckla verksamheten med asylsökande under 2016. De mänskliga behoven är stora och individen bör ges möjlighet att fortsätta delta i olika insatser och verksamheter.

De tio studieförbunden vittnar om att det finns behov hos deltagarna som är svåra för studieförbunden att uppfylla. Det handlar om individens kontakter med myndigheter, vilket sju av tio anger sig ha svårt att uppfylla, kunskaper om asylprocessen och andra avgörande rättighetsfrågor om etableringsprocessen som studiecirkelledare ofta får från deltagare.

Vilka behov hos deltagarna är svåra att uppfylla?

* Hjälp med kontakter med myndigheter och kommun

** Kunskap om asylprocessen/rätt till sfi/snabbspår till arbete

Källa: Studieförbundens enkätundersökning med ansvariga för asylverksamheten på regional nivå 2016

Många svarande i enkätundersökningen beskriver att deltagarna efterfrågar ofta nästa steg i etableringsprocessen, hur språkinläring och inträde på arbetsmarknaden kan påskyndas.

"Vi har som önskemål att kunna fortsätta verksamheten och även utveckla men resurserna räcker inte till" (Studieförbund)

Det är relevant att använda samt utveckla redan befintliga strukturer för etableringsinsatser. Ett exempel på detta är folkhögskolornas uppdrag med etableringskurser för nyanlända. De tio studieförbunden kan ingå i liknande satsning och utveckla arbetssätten för att vara ett gott komplement. Som ett steg innan eller efter etableringskurserna för att bredda insatsen.

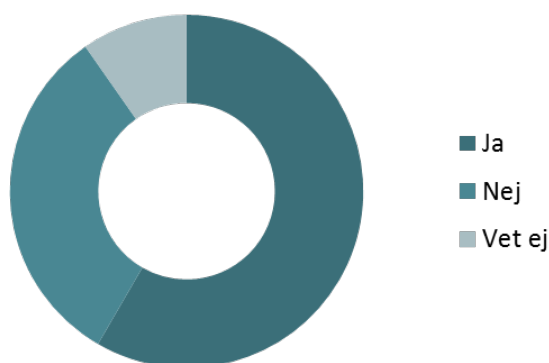
Förslag

att de tio studieförbunden kan ingå i liknande satsning som folkhögskolornas etableringskurser och utveckla arbetssätten för att vara ett gott komplement till folkhögskolornas kurser. Som ett steg innan eller efter för att öka insatsen.

Ideella och arvoderade cirkelledare

Det varierar i vilken utsträckning de tio studieförbunden bemannar med arvoderade eller ideella ledare. Vissa arvoderar samtliga studiecirkelledare medan andra arbetar mer med ideella krafter. Nästan 60 procent av respondenterna anger att de haft svårigheter att engagera nya ideella ledare till verksamheten med asylsökande. En av respondenterna beskriver att det i allmänhet inte varit svårare än vanligt men att efterfrågan generellt är större än tillgången.

Har ni haft svårt att engagera nya ideella ledare?

Källa: Studieförbundens enkätundersökning med ansvariga för asylverksamheten på regional nivå 2016

Ett annat problem är att studieförbund på orter i hela landet – storstad som landsbygd – är i behov att knyta cirkelledare till sig. I ett stort geografiskt område skiljer det sig väsentligt, ibland kan det vara mycket svårt och ibland är det mycket lätt att hitta ledare, berättar en av respondenterna. En annan av respondenterna beskriver att studieförbund lokalt samarbetar för att hitta ledare, vilket kan resultera i att en ledare engagerar sig i flera studieförbund.

Under hösten 2015 fanns det ett brett folkligt engagemang och många av studieförbunden upplevde ett stort söktryck för att bli ledare i verksamheten med asylsökande. Det finns viss oro för att det blir svårare och svårare att hitta ideella ledare. Problemet är att hinna jobba med att hitta nya ledare - det finns potentiella personer - men de behöver få en fråga och stöd, berättar en i undersökningen.

I studiecirkelarna behövs det alltid minst en studiecirkelledare. En cirkelledare drivs av en vilja att stärka människor och en folkbildare ska kunna engagera, dela med sig, lyssna och bidra till positivt klimat för öppna samtal. Det är inte bara pedagogisk förståelse som behövs utan en cirkelledare behöver också administrativa kunskaper för att hantera rapportering, samla in LMA-uppgifter och förhålla sig till statsbidragssystemet.

Verksamheten och deltagarna är i stort behov av kontinuitet och att vara cirkelledare kräver därmed ofta stort engagemang som kan ta mycket tid. En av respondenterna beskriver att de aktiva ofta är föreningsmänniskor med andra uppdrag. Det är viktigt att de som är aktiva inte blir slutkörda utan kan vara ledare på hyggliga villkor. Att arvoda ledare är ofta en lösning för att behålla ledare och skapa incitament för att ledaren ska vilja och orka fortsätta. Flera av respondenterna framhåller att de skulle behöva arvoda i större utsträckning än som sker i dag men att resurserna inte räcker till.

Kompetens hos studieförbund och cirkelledare

I undersökningen är det tydligt att cirkelarna ofta är en komplicerad verksamhet som kräver en hel del kompetens av cirkelledarna. På grund av det vittnar flera att de har svårt att hitta ideella ledare med rätt kvalifikationer. 15 procent av respondenterna anger att detta kan vara ett problem för genomförandet av verksamhet.

Studiecirkelledare får i många fall ta emot frågor om allt från Migrationsverkets beslutsprocesser, ansökningsförfarande och rättigheter, bekymmer samt nedstämdhet, oro eller frustration från deltagarna, berättar flera av de som är engagerade i studieförbundens verksamhet med asylsökande. Detta behöver studiecirkelledarna få stöd i att hantera själva och gentemot de asylsökande. I undersökningen anger 56 procent att de utvecklat cirkelledarutbildningen för att möta de nya förutsättningarna för de aktiva och deltagarna.

I och med den nya situationen och att den är likartad i samtliga studieförbund har de tio studieförbunden beslutat att ta fram ett gemensamt studiecirkelmateriale för ledare inom folkbildning med asylsökande under sommaren 2016.

Handledningsmaterialet ska stödja och öka kunskapen om vilken roll cirkelledaren har och vilka förväntningar som kan finnas på ledaren samt vilka situationer som kan uppkomma. Målsättningen är att stötta cirkelledare, introducera vanliga frågeställningar och situationer som ledaren kan behöva bemöta. Det blir ett sätt att förebygga att cirkelledaren känner att de måste "gör allt".

Förslag

att genomföra extra insatser för att stötta cirkelledare och personal i de tio studieförbundens verksamhet med asylsökande.

Förutsättningar för folkbildning med asylsökande

De tio studieförbunden har likt regeringen och andra samhällsaktörer högt ställda förväntningar på folkbildning med asylsökande. För att verksamheten ska vara

framgångsrik behövs samordning, samverkan samt att riktlinjer och finansiering är utformad för att underlätta utförandet. Mycket fungerar redan i dag bra men det finns utrymme för utveckling och förbättringar.

Samverkan med beslutsfattare och myndigheter

Hälften av respondenterna anger att kontakterna med kommun, landsting och andra myndigheter kan bidra till problem för genomförandet av folkbildning med asylsökande. Var tredje respondent anger att det finns problem att hitta lokaler där verksamhet kan arrangeras.

Hur samverkan och kontakten ser ut mellan studieförbund och beslutsfattare och myndigheter skiljer sig mycket över landet, visar enkätundersökningen. Kort sagt är den beroende av personliga kontakter – tidigare och nuvarande.

Flera respondenter berättar att kontakten med myndigheter och beslutsfattare, lokalt, regionalt och nationellt, kan vara bristfällig och besvärlig, med olika turer fram och tillbaka. Flera av studieförbundens lokala företrädare menar att handläggare från Migrationsverket och Arbetsförmedlingen ibland saknar förståelse för de tio studieförbunden som resurs för att nå målgruppen och folkbildningen som metod.

Förslag

att genomföra kunskapshöjande insatser på Migrationsverket och Arbetsförmedlingen om de tio studieförbunden och folkbildning. Förståelsen för studieförbunden som resurs för att nå målgruppen och folkbildningen som metod behöver öka hos nationella och regionala beslutsfattare.

Personal från studieförbunden samt länsbildningskonsulenter vittnar bland annat om att samverkanssvårigheterna ofta bottenar i hög personalomsättning på Migrationsverket.

Mer än hälften tycker att kontakterna med Migrationsverket fungerar bra, 10 procent mycket bra och 54 procent bra. Kontakterna med Migrationsverket beskrivs fungera bättre än kontakterna med kommun och landsting då 38 procent anger att det fungerar dåligt med kommun och landsting jämfört med 25 procent vad det gäller Migrationsverket.

För att verksamheten ska fungera bättre krävs det ett omfattande organisations- och samordningsarbete. Detta både inom studieförbunden, mellan studieförbunden – lokalt och nationellt – samt med myndigheter och andra beslutsfattare.

”Varje krona till studieförbunden är en investering i samhällsutveckling. Studieförbundens insatser ger synergieffekter med en betydelse som sträcker sig utanför själva boendena och insatserna. Kontakterna med det civila samhället bidrar till att väcka intresse för asylverksamheten i kommunerna” (Handläggare från Migrationsverket)¹²

Med anledning av att samordningsansvaret flyttas från Migrationsverket till Länsstyrelserna från januari 2017 är det relevant att lyfta fram den risk som finns att

¹² Folkbildning med asylsökande (2016) Folkbildningsrådet s. 16

kunskapen om och kontakten med de tio studieförbunden lokalt och regionalt som byggts upp nu riskerar att försvinna.

Förslag

att samordning och samverkansmodeller mellan Länsstyrelser och de tio studieförbunden formuleras redan nu för att minska risken för att goda exempel försvinner i och med det nya samordningsuppdraget 2017 då Migrationsverket inte längre har ansvaret.

Samarbete - nationellt och lokalt

Ett genomgripande samverkansarbete har god inverkan på så väl genomförande, kvalitetsarbete och målet med verksamheten. För att underlätta arbetet med folkbildning med asylsökande på nationell nivå har de tio studieförbunden en samverkansgrupp som samlar de asylansvariga från varje studieförbund. Kansliet hos Studieförbundens branschorganisation har fungerat som sammankallande och resurs för samarbetet. Gruppen bildades i början av hösten 2015 för att möta behoven om informations spridning och gemensamt agerande. Under de mest intensiva månaderna under hösten hade samverkansgruppen avstämningar varje vecka.

Den nationella gruppen fungerar som forum för lägesavstämningar, samordning och samverkan både vad det gäller att uppfylla behov hos exempelvis deltagare och cirkelledare samt tillfredsställa efterfrågad rapportering och uppföljning av regeringsanslaget. Ett exempel på samverkan som resulterade utifrån diskussioner i gruppen för asylansvariga är studiecirkelmateriel för att stärka studiecirkelledarna i verksamheten med asylsökande.

Samverkan är relevant för att möjliggöra att så många deltagare som möjligt får tillgång till verksamhet samt att goda verksamhetsexempel kan spridas. Ofta sker sådant samarbete regionalt och lokalt. Det finns dock stora skillnader och på många platser skulle samarbeten och samverkan kunna utvecklas. Hälften av respondenterna anger att de samverkar med andra studieförbund lokalt vad det gäller verksamheten med asylsökande.

"Vi hade inte kunnat vara så aktiva om vi inte hade samverkat" (Studieförbund)

Det finns flera exempel på när studieförbunden lokalt samverkar för att göra verksamheten mer tillgänglig och sökbar, bland annat med hjälp av Länsbiblioteket i Östergötland, som gör de tio studieförbundens asylverksamhet sökbar på 20 olika språk. Migrationsverkets region Öst hänvisar till det systemet.

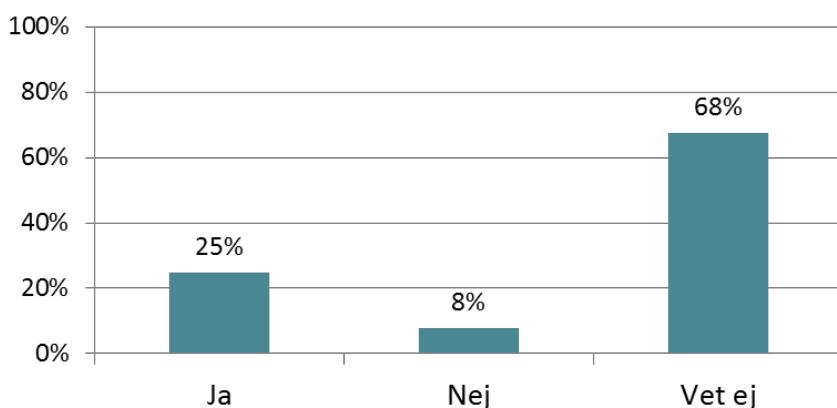
Samverkan för genomförande av verksamhet

Närmare 70 procent anger i undersökningen att de inte vet om samtliga anläggningsboenden (ABO) nås av verksamhet från något av de tio studieförbunden. Det är inte möjligt att göra en nationell undersökning om samtliga ABO nås av folkbildningsverksamhet i och med att Migrationsverket har sekretessbelagt antalet boenden och deras geografiska plats. Att nästan sju av tio respondenter inte känner till verksamheten vid samtliga ABO visar att samverkan mellan Migrationsverket och de tio studieförbunden behöver utvecklas. Ofta handlar det om att studieförbunden

lokalt ska ha vetskap om var asylsökande finns samt nära 40 procent anger att det finns problem för studieförbunden att få tillgång till ABO, både på permanenta och tillfälliga boenden. Detta försvårar säkerställandet av att asylsökande ges möjlighet att delta i verksamhet.

Täcks samtliga anläggningsboenden i regionen in av verksamhet från något av de tio studieförbunden?

Källa: Studieförbundens enkätundersökning med ansvariga för asylverksamheten på regional nivå 2016

Det är relevant att satsa extra på samordning för att minska risken för vita fläckar, både i storstad och glesbygd, där deltagare inte får möjlighet att delta i folkbildningsinsatser. Totalt anger 42 procent av respondenterna att de samarbetar med andra studieförbund för att dela upp närvaron på ABO lokalt. Exempelvis så samverkar studieförbunden på Gotland, Örebro och Östergötland genom de regionala länsbildningsförbunden för att se till att alla ABO täcks in av verksamhet från ett eller flera studieförbund. I Östergötland samverkar också studieförbunden för att skapa gemensamt kursutbud för de asylsökande som bor i eget boende (EBO), medverkan vid Migrationsverkets informationsmöten, behovsinventering och översättningar av material.

Förslag

att utveckla samverkan och kommunikationen mellan myndigheter som Migrationsverket samt Arbetsförmedlingen och de tio studieförbunden.

Riktlinjer och regelverk för folkbildning med asylsökande

Dagens riktlinjer har en konstruktion som sätter gränser som innebär att verksamheten ska struktureras som studiecirkel till 90 procent. De tio studieförbunden bedriver verksamhet utöver detta som inte kan rapporteras in enligt villkoren för resurserna för Svenska från dag ett. Över 60 procent av respondenterna tycker att rapporteringsriktlinjer och studiecirkeln som struktur fungerar bra och 36 procent anger att de tycker de fungerar dåligt.

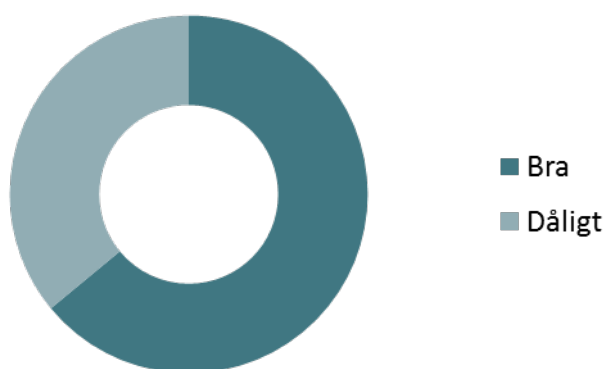
Folkbildningsrådet, som fördelar anslaget från regeringen, har satt upp flera volymmål för dessa medel under 2016. Det mest styrande målet är att de tio

studieförbunden ska nå 100 000 unika individer. Till det kommer ett mål för antalet studiecirkeltimmar.

En anledning till att studiecirkelns rapporteringsriktlinjer kan vara svåra att använda i verksamheten med asylsökande är att deltagarnas närvaro är mer rörlig. Situationen är ofta sådan att människor inte blir kvar på samma plats en längre tid, antingen flyttar de till EBO eller anvisas till ny kommun. Vissa börjar och vissa slutar vilket gör att grupperna blir instabila, berättar en av respondenterna. De asylsökandes psykiska hälsa spelar också in i vissa fall då deltagaren har svårt att orka delta i verksamhet.

Hur fungerar rapporteringsriktlinjer och studiecirkeln som struktur för satsningen?

Källa: Studieförbundens enkätundersökning med ansvariga för asylverksamheten på regional nivå 2016

För att verksamheten ska vara kunna rapporteras inom anslaget Svenska från dag ett ska varje studieförbund registrera sina deltagare, omfattning av verksamhet och vilka som deltar vid varje studiecirkeltillfälle. Cirkelledare ska samla in uppgifter om korrekt namn, kön, ålder och LMA-nummer. Ett problem med detta är att vissa deltagare känner oro över att registreras, vilket i värsta fall hindrar människor från att delta, beskriver en av de som arbetar med folkbildning med asylsökande på lokalnivå.

Finansiering för ett flexibelt system

Personalen inom studieförbunden arbetar hårt för att få verksamheten att gå runt och för att den ska komma så många deltagare till del som möjligt. I undersökningen anger 60 procent att de behövt anställa ny personal för att klara av att genomföra verksamheten.

Även om de tio studieförbunden redan förut har en omfattande infrastruktur med personal, nätverk och lokaler i hela landet vittnar en stor del av studieförbunden att de har utvecklat sin organisation för folkbildning med asylsökande. Det har behövts nya former av samordning, administrativt arbete, rekrytering av ideella och

arvoderade ledare samt utveckling av studiematerial och studiecirkelledarutbildningen.

Organisering av folkbildning med asylsökande har försvårats eftersom det har funnits oklarheter om fördelningssystem, olika typer av anslag och andra riktlinjer som kommer till, vittnar fler respondenter. För att verksamheten ska kunna bli mer kontinuerlig för deltagare och personal behövs vetskap om att det kommer att tillföras mer ekonomiska medel även åren framöver.

2016 är anslaget ungefär 1 000 kronor per deltagare. Anslaget ska täcka materialkostnader, lokalkostnader, personalkostnader, administrativa kostnader och transportkostnader. Totalt anger 90 procent av respondenterna att anslaget bland annat används till materialkostnader och 80 procent anger personalkostnader.

I budgetpropositionen för 2016 angavs det särskilda statsbidraget till 40 miljoner kronor för 2017 och 30 miljoner kronor för 2018 respektive 2019. Om dessa belopp inte räknas upp skulle det innebära en krympning av den verksamhet med asylsökande som studieförbunden byggt upp.

Det behövs långsiktiga strategier för att verksamheten ska kunna fortgå och att de tio studieförbunden ska kunna behålla en organisation för verksamheten. Något som också lyfts fram av flera i undersökningen är vikten av att strukturen som byggts upp under andra delen av 2015 och under 2016 tas tillvara och inte försvinner.

Förslag

att räkna upp det riktade statsbidraget för Svenska från dag ett för 2016, 2017, 2018, 2019 och flera år framöver för att skapa förutsättningar för långsiktig verksamhet.

Det saknas ekonomiska resurser

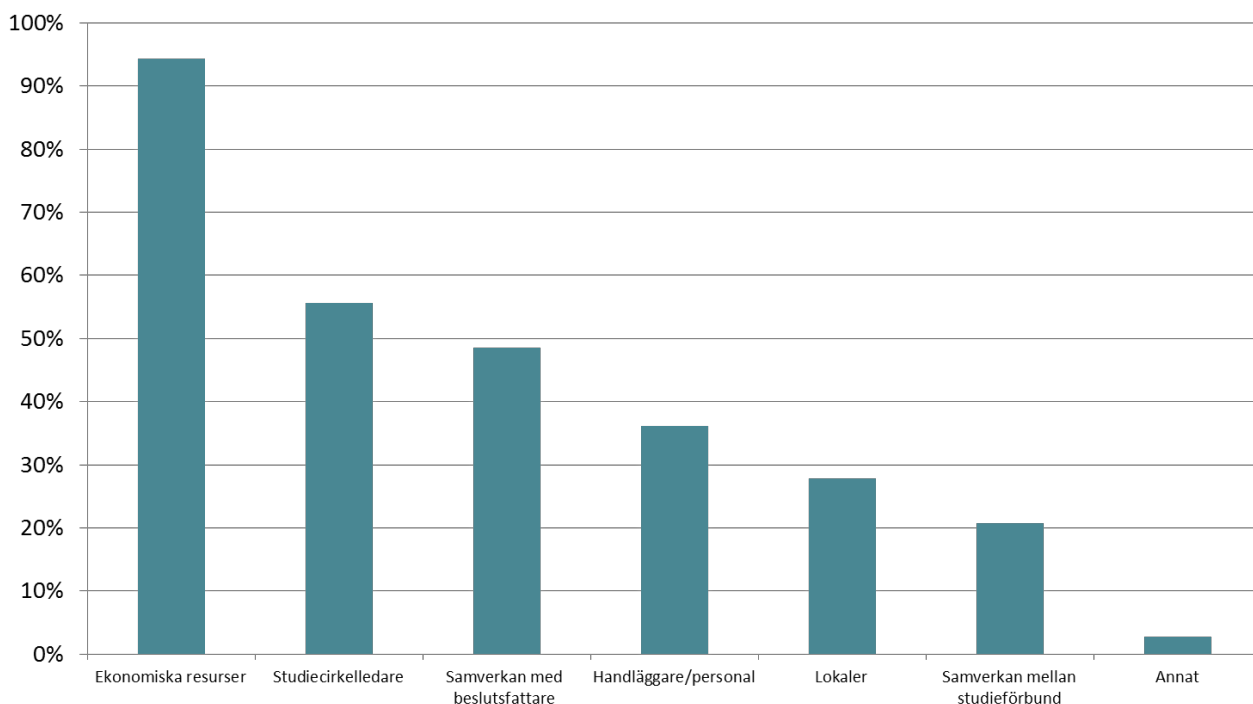
Totalt anger 84 procent att regeringens anslag inte räcker till hela verksamheten med asylsökande och som beskrivits tidigare bedriver hälften av respondenterna verksamhet utanför Svenska från dag ett med målgruppen. Behoven och intresset från deltagarna är stort och det görs mycket för att bemöta det men det kan göras mer, beskriver flera respondenter.

"Allt handlar om resurser och tid" (Studieförbund)

På frågan om vad som skulle behöva göras för att verksamheten ska fungera på längre sikt svarar en majoritet att det behövs mer resurser. Några anger att de för tillfället klarar av att bedriva verksamhet för att de finansierar den med eget kapital.

Vad saknas för att kunna genomföra mer verksamhet?

Källa: Studieförbundens enkätundersökning med ansvariga för asylverksamheten på regional nivå 2016

Förslag

att finansieringen av studieförbundens folkbildning med asylsökande ska värna långsiktighet och kontinuitet då kan de tio studieförbunden ha möjlighet att vara med och påverka utvecklingen framöver.

Förslag till insatser för att underlätta etablering

Det är viktigt att alla sektorer och aktörer i samhället tar behovet av att underlätta etablering på allvar. De politiska beslutsfattarna har både möjlighet och ansvar att skapa förutsättningar och underlätta för verklig förändring. Här följer förslag som direkt utgår från konkreta erfarenheter i verksamheten med asylsökande som Studieförbunden hoppas kunna bidra med i utformandet av framtida insatser.

Deltagare och ledare

1. Det måste ske omfattande satsningar på tidiga insatser för att tillvarata asyltiden för att på sikt påskynda etablering. Det behövs flexibla former för deltagande för att möjliggöra jämlikt deltagande oavsett individens olika förutsättningar och behov.
2. Språkutveckling är en central del i etableringsprocessen och Svenska från dag ett behöver fortsätta utvecklas i takt med behoven hos deltagarna. De asylsökande borde få delta i studiecirkelar i svenska från den första till sista dagen i asylprocessen.

3. Det behövs extra insatser för att stötta cirkelledare och personal i verksamheten med asylsökande.
4. Det behövs en dubbel folkbildande insats. Etableringen inte är något som är ett ansvar bara för en part och därför är det viktigt att etableringspolitik utformas både för etablerade och nya svenskar.

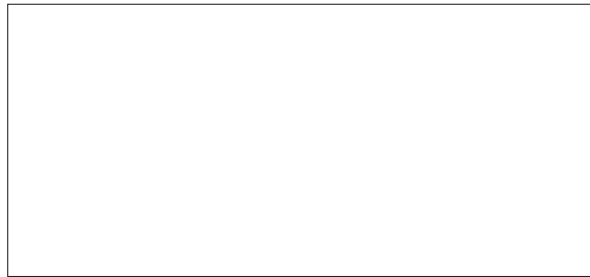
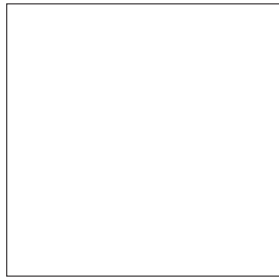
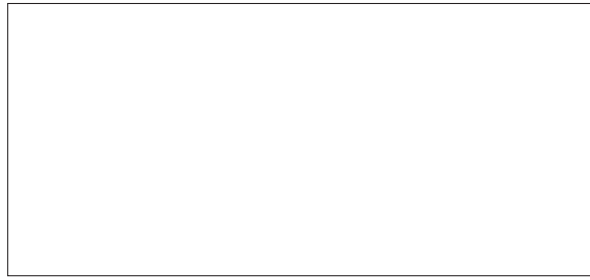
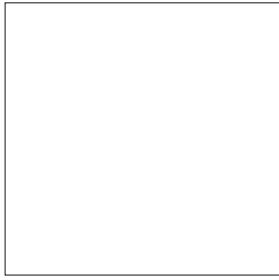
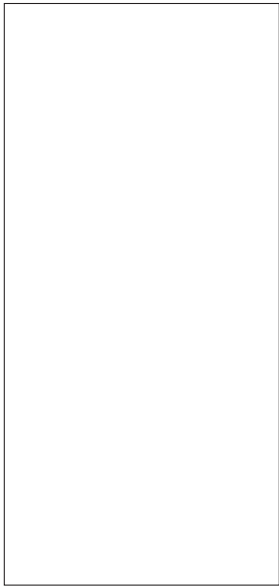
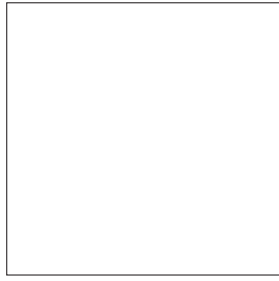
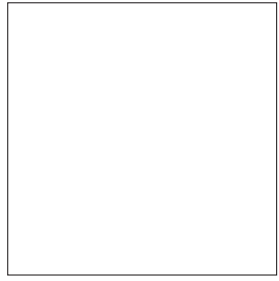
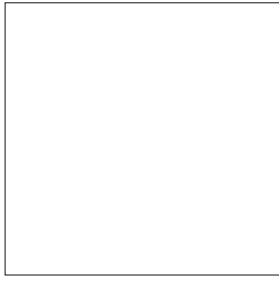
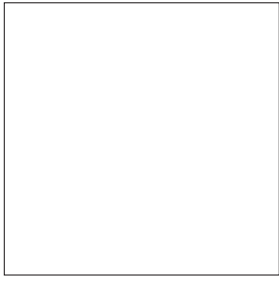
Politiskt

5. Räkna upp det riktade statsbidraget för Svenska från dag ett för 2016 och flera år framöver. Det behövs strategier för att verksamheten med asylsökande ska kunna fortgå och att strukturen som byggts upp under andra delen av 2015 och under 2016 tas tillvara.
6. Det behövs ekonomiska strukturer för studieförbundens verksamhet med asylsökande som värnar långsiktighet och kontinuitet.
7. Studieförbunden föreslår att de tio studieförbunden kan ingå i liknande satsning som folkhögskolornas etableringskurser och utveckla arbetssätten för att vara ett gott komplement. Som ett steg innan eller efter för att öka insatsen.

Organisatoriskt

8. Behov av att genomföra kunskapsökande insatser på Migrationsverket och Arbetsförmedlingen om de tio studieförbunden och folkbildning. Förståelse för studieförbunden som resurs i att nå målgruppen och folkbildningen som metod behöver öka hos nationella och regionala beslutsfattare.
9. Samverkan och kommunikationen mellan myndigheter och de tio studieförbunden behöver utvecklas. De tio studieförbunden bör på ett bättre sätt än nu nyttjas som resurser av Arbetsförmedlingen i arbetet med att påskynda etablering. Här behövs tydliga direktiv från regeringen.
10. Relevant att samordning och samverkansmodeller mellan Länsstyrelser och de tio studieförbunden formuleras redan nu för att minska risken för att goda exempel försvinner i och med det nya samordningsuppdraget 2017.

Studieförbunden
Dalagatan 7, 111 23 Stockholm
08-402 01 50
info@studieforbunden.se

